

from use by plural forms *ye/you*) and the elimination of the case opposition (objective form *you* started to be used in the functions of the nominative *ye*). Until the end of the XVI century the functions of the grammatical markers for the second person plural were performed by *ye* (nominative case) and *you* (objective case). By the end of the XVI century the case differentiation between the forms of the second person pronouns was lost, although the sporadic use of *ye* is still attested in some northern dialects till the XX century. The sociolinguistic data prove that this was the change from below and the leaders of the change were women.

Key words: historical sociolinguistics, sociolinguistic variables, second person pronouns, Early Modern English.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Радзієвська Т. В.

УДК 811.111'37

К. В. Сімонова

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ «КОМПЛІМЕНТ» У РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасна лінгвістика спрямована на вивчення мовлення у його взаємозв'язку з людиною, функціонування мови та мовлення, їх соціального характеру, комунікативної поведінки мовців. Цим зумовлений підвищений інтерес лінгвістів до дослідження теорії мовленнєвих актів та до детального аналізу особливостей окремих типів мовленнєвих актів, зокрема компліментів [1, с. 43].

Комплімент як різновид мовленнєвого акту також неодноразово привертав увагу дослідників. Так, у центрі уваги мовознавців були особливості компліменту як явища британської та американської культур [2, с. 50 – 54], соціопрагматична та етнокультурна варіативність уживання компліменту [3, с. 21 – 24; 4, с. 48 – 52], специфіка компліменту як ілокутивного акту [5, с. 42; 6, с. 128; 7, с. 98 – 100], тощо. Попри наявність достатньої кількості досліджень, присвячених вивченню компліментів на матеріалі різних мов, деякі аспекти потребують подальшого уточнення, чим зумовлений вибір теми наукової статті.

Таким чином, актуальність цієї статті пояснюється орієнтацією сучасної лінгвістики на вивчення мовлення як динамічного процесу; підвищенням інтересу лінгвістів до зв'язку мови і людини, особливостей міжособистісного спілкування; прагненням створити комплексне уявлення про статус мовленнєвого акту комплімент та необхідності

системного вивчення його семантичних особливостей на матеріалі ранньоновоанглійської мови.

Згідно з цим, метою статті є виявлення семантичних особливостей мовленнєвого акту комплімент в ранньоновоанглійській мові.

Для досягнення поставленої мети необхідним є вирішення наступних завдань: розглянути мовленнєвий акт як центральне поняття лінгвопрагматики; сформулювати власне визначення поняття мовленнєвий акт комплімент; визначити місце мовленнєвого акту комплімент в типології мовленнєвих актів; виявити семантичні ознаки компліментарного мовленнєвого акту на матеріалі ранньоновоанглійської мови.

Первинною базою дослідження стали твори ранньоновоанглійського періоду, а саме □ У. Шекспіра (*Romeo and Juliet*, *A midsummer night's dream*, *Much ado about nothing*, *King Lear*), Т. Неша (*The unfortunate traveller or the life of Jack Wilton*) та С. Тернера (*The Revenger's Tragedy*), у яких було виявлено висловлювання з іллокутивною силою компліменту. Для того, щоб прослідкувати та проаналізувати еволюцію компліментарних мовленнєвих актів та виявити особливості компліментування, властиві саме ранньоновоанглійській мові, було відібрано приклади з творів XVIII – XXст, а саме – Фр. Марріят (*Mr. Midshipman Easy*), Дж. Остін (*Pride and Prejudice*), У. С. Моєма (*Then and now*, *Cataline*), Б. Шоу (*Heartbreak house*). Звернення до художньої літератури зумовлено характером дослідження, яке вимагає проникнення у внутрішній світ емоцій, інтенцій, цілей, мотивів, що детермінують поведінку мовця.

Мовленнєвий акт «комплімент» розуміємо як висловлювання, яке має іллокутивну силу різних рівнів інтенсивності, обов'язково потребує наявності адресата (об'єкта) і адресанта (суб'єкта) та направлене на реалізацію позитивного впливу на співрозмовника. Обов'язковими ознаками мовленнєвого акту комплімент виступають оцінний характер висловлювання, його суб'єктивність, висока міра відповідності висловлюваної оцінки дійсності.

Щодо місця мовленнєвого акту комплімент в типології мовленнєвих актів, треба зазначити, що вчені відносять його до різних типів мовленнєвих актів, зокрема – кондуктивів (Дж. Остін) [8, с. 35] і фатичних мовленнєвих актів (Н. Д. Арутюнова) [9, с. 79 – 81]. Але оскільки провідною характеристикою компліменту виступає оцінність, відносимо його до категорії експресивів, тобто мовленнєвих актів, що мають на меті висловити певний психологічний стан мовця, його почуття.

Іллокутивні цілі компліменту полягають у тому, щоб виразити (1) інтенційний стан мовця, репрезентативний зміст якого складає позитивна оцінка, виражена в пропозиційному змісті висловлювання; (2) бажання мовця доставити задоволення адресату; (3) позитивне ставлення мовця до адресата [10, с. 156].

Під перлокутивним актом комплімент слід розуміти дію, мета якої полягає в тому, щоб викликати в адресата позитивну емоційну реакцію, принести йому задоволення. Перлокутивні акти комплімент можуть бути успішними чи неуспішними, навмисними чи ненавмисними [11, с. 16].

Компліменти як соціальні дії можна розподілити на два основних класи: етикетні та інструментальні. Класифікаційним критерієм виступає характер соціальної цілі. Конкретний зміст мети є критерієм виділення основних типів інструментальних компліментів [12, с. 125].

Виділення семантичних особливостей передбачає систематизацію мовленнєвих актів комплімент за певними критеріями, а саме – об'єктом компліментування, адресованістю, емоційністю / раціональністю.

Одним з найголовніших показників, за яким найчастіше аналізують досліджувані мовленнєві акти, є об'єкт компліменту, тобто те, що безпосередньо виступає об'єктом позитивної оцінки адресанта. Так, об'єктом компліменту може бути зовнішність людини в цілому, її загальний вигляд (16%):

(1) *O sweet Juliet, **thy beauty** hath made me effeminate and in my temper soft'ned valour's steel* [13].

Відокремлені риси зовнішності адресата (очі, волосся, вік і т. і.) також можуть виступати в ролі об'єкту компліменту (6,5%):

(2) *Your eyes are lode-stars and your tongue's sweet air more tuneable than lark to shepherd's ear, when wheat is green, when hawthorn buds appear* [14].

У наведеному текстовому фрагменті (3) об'єктом компліменту виступає гарний та здоровий колір обличчя адресата:

(3) *You have a **good colour** this morning, Señor,' he said, for Friar Blasco had long since desired him never again to address him as though he were still a bishop. I haven't seen you look so well for days* [15].

Окрім зовнішності, об'єктом компліменту можуть виступати розумові здібності адресата, його інтелект (5%):

(4) *Upon my word, Mr Tallboys, I give you great credit; you have a **profound mathematical head**, and I am delighted with your arrangement* [16].

Досить поширеними є компліменти, у яких об'єктом виступають певні моральні якості людини (29,5%). У наведених прикладах (5) та (6) відбувається вираження позитивного ставлення адресантів щодо високих, на їх думку, моральних якостей адресатів. Так, об'єктами компліменту стають великодушність, добродієність, кмітливість, тощо.

(5) *It is your own **goodness** that speaks, my son. It is the affection you have for me which I have so often warned you against and which I so little deserve* [15].

(6) *Ah, Messer, you cannot know what it means to me to talk with a man of **your intelligence, and experience*** [17].

Професіоналізм у тій чи іншій галузі також може виступати у якості об'єкта компліменту (11,5%). Під професіоналізмом розуміємо не лише успішність у певному виді професійної діяльності, а й уміння

виконувати будь-яку справу досконало. Цей різновид компліменту можна проілюструвати за допомогою наступного текстового фрагменту (7).

(7) *You excel so much in the dance, Miss Eliza, that it is cruel to deny me the happiness of seeing you; and though this gentleman dislikes the amusement in general, he can have no objection, I am sure, to oblige us for one half-hour* [18].

Компліментарні мовленнєві акти розрізняють також за адресованістю. Одже, вони можуть бути адресовані як безпосередньо співрозмовникові, так і тим людям або речам, які мають до нього відношення результати їх творчої діяльності; побудований або прикрашений ними будинок; діти, яких вони народили та виховали.

Приклади компліментів, які є адресованими адресантові складають переважну більшість (94,5%):

(8) *O noble sir! Your over-kindness doth wring tears from me. I do embrace your offer; and dispose For hence forth of poor Claudio* [19].

Компліменти, що є опосередкованими, складають лише 5,5% із загальної кількості прикладів:

(9) *You have written a beautiful play, my Alonso. The more I know it, the more astonishing do I find your genius* [15].

Наступним показником, за яким відбувається класифікація та аналіз мовленнєвих актів компліменту, є ступінь емоційності / раціональності компліменту.

Емоційні компліменти мають на меті вираження позитивної реакції на певний предмет чи особу, а також прагнення мовця принести задоволення адресату і тим самим виявити своє прихильне ставлення до нього. Зазвичай, емоційні компліменти не мають під собою підстави і не супроводжуються логічним поясненням (92,5%). Цей тип компліменту можна проілюструвати за допомогою прикладу (10).

(10) *You are a charming man, Messer Niccolo. If I were still desirable and you desired me, I would refuse you nothing* [17].

Раціональні компліменти, як правило, містять в собі логічне обґрунтування, пояснення тієї чи іншої позитивної оцінки адресата (7,5%):

(11) *You must be a powerful man, friend, if you can come and go about the camp at your own free will* [17].

Проаналізувавши матеріал для виявлення найбільш типових семантичних особливостей мовленнєвих актів компліменту у XVI, XVIII, XXст., ми дійшли висновку, що об'єктами компліментів у XVI столітті найчастіше виступають зовнішність людини в цілому, відокремлені риси зовнішності (губи, очі, волосся, і т.і.). Менш поширеними є компліменти, об'єктом у яких виступають розумові здатності адресата та моральні якості людини. Професіоналізм у тій чи іншій галузі майже не стає об'єктом компліментування у XVI ст. Це зумовлено тим фактом, що жінки і чоловіки у визначений період (XVI ст.) не мали прямого відношення до професійної діяльності у сучасному її розумінні. Емоційні компліменти у XVI ст. домінують над раціональними.

Щодо подальших перспектив дослідження, то актуальним буде більш глибоке та детальне вивчення мовленнєвого акту комплімент за рахунок розширення матеріалу дослідження (наприклад, за рахунок особистих листів); проведення порівняльного аналізу та визначення лінгвокультурологічних особливостей мовленнєвих актів комплімент на матеріалі української, російської та англійської мов.

Список використаної літератури

- 1. Кокойло Л. О.** Компліментарні висловлювання в сучасній англійській мові (структура, семантика, вживання) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04. «Германські мови» / Л. О. Кокойло. – К., 1996. – 24 с.
- 2. Микитюк Ю. Н.** Розуміння компліменту як мовленнєвого акту в працях учених ХХ – поч. ХХІ ст. : монографія / Ю. Н. Микитюк. – Л. : Наукові записки, 1998. – 134 с.
- 3. Мищенко В. Я.** Классификация речевых актов комплимента // Вісник Харків. держ. ун-ту. Актуальні проблеми теорії комунікації та викладання іноземних мов. – 1997. – № 390. – С. 107 – 111.
- 4. Грайс Г. П.** Логіка і мовне спілкування / Г. П. Грайс // Нове в зарубіжній лінгвістиці: лінгвістична прагматика. – М., 1985. – Вип. ХVІ. – С. 217 – 237.
- 5. Почепцов Г. Г.** Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М. : Языки русской культуры, 2008. – 234 с.
- 6. Lakoff G.** The Contemporary Theory of Metaphor / G. Lakoff. – Cambridge : Cambridge University press, 1992. – P. 89 – 123.
- 7. Ключко Л. И.** Похвала в ряду родственных речевых актов в английском языке / Л. И. Ключко. – Харьков : Константа, 2001. – С. 47 – 57.
- 8. Остин Дж.** Слово как действие / Дж. Остин // Новое в зарубежной лингвистике. Теория речевых актов / [отв. ред. В. В. Петров, В. И. Герасимов. – М. : Прогресс, 1986. – 318 с.
- 9. Арутюнова Н. Д.** Язык и мир человека : монография / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
- 10. Серль Дж.** Классификация иллокутивных актов: пер. с англ. / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – С. 170 – 194.
- 11. Универсальная** научно-популярная онлайн-энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.krugosvet.ru> .
- 12. Карасик В. И.** Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : «Гнозис», 2002. – 333 с.
- 13. Shakespeare W.** Romeo and Juliet [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://shakespeare.mit.edu> .
- 14. Shakespeare W.** A midsummer night's dream [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shakespeare-online.com> .
- 15. Maugham W. S.** Cataline [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amazon.com> .
- 16. Marryat F.** Mr. Midshipman Easy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gutenberg.org> .
- 17. Maugham W. S.** Then and now [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books.google.com.ua> .
- 18. Austen J.** Pride and Prejudice [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.planetpdf.com> .
- 19. Shakespeare W.** Much ado about nothing [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.online-literature.com> .

Сімонова К. В. Семантичні особливості мовленнєвого акту «комплімент» у ранньоніованглійській мові

В статті визначено актуальність функціонування мови та мовлення, їх соціального характеру, зазначено особливості компліменту, які досліджуються українськими та зарубіжними мовознавцями; розглянуто мовленнєвий акт як центральне поняття прагматики, визначено місце мовленнєвого акту «комплімент» в типології мовленнєвих актів, відображено основні семантичні особливості мовленнєвого акту «комплімент» на матеріалі художніх творів ранньоніованглійської мови.

Ключові слова: лінгвістична прагматика, теорія мовленнєвих актів, комплімент, семантика.

Симонова Е. В. Семантические особенности речевого акта «комплимент» в ранненованглийском языке

В статье показана актуальность функционирования языка и речи, их социального характера, указаны особенности комплимента, находящиеся в центре внимания украинских и зарубежных лингвистов; речевой акт рассмотрен как центральное понятие прагматики, определено место речевого акта «комплимент» в типологии речевых актов, проиллюстрированы основные семантические особенности речевого акта «комплимент» на материале художественных произведений ранненованглийского языка.

Ключевые слова: лингвистическая прагматика, теория речевых актов, комплимент, семантика.

Simonova K. V. Semantic Peculiarities of Complimentary Speech Act in Early Modern English

One of the major tasks of modern linguistics is aimed at depicting the difference between language and speech. Due to this fact it is necessary to study the theory of speech acts more profoundly. The need to analyze the characteristics of certain types of speech acts, including compliments, increases. Despite the availability of a sufficient amount of investigations devoted to the study of compliments based on different languages, some aspects still need further clarification. The speech act «compliment» is defined as a statement that has the illocutionary force of different levels of intensity, necessarily requires the recipient (object) and the addressee (the subject) and is aimed at implementing the positive impact of the interlocutor. One of the leading characteristics of the compliment is its evaluative essence, that is why scholars refer it to the category of expressives, speech acts that are intended to express certain psychological state of the speaker. Semantic characteristics of the speech act «compliment» are systematized according to certain criteria: the object of a compliment, addressing, emotionality / rationality. The object of compliment can be expressed by a person's general appearance or its secluded features (eyes, lips, hair), person's mental abilities, moral qualities or

professionalism. As for addressing, compliments can be addressed either directly to the interlocutor or to people or things that are related to him. Emotional compliments are aimed at expressing positive reaction to a specific object or a person, while rational compliments contain logical and reasonable explanation of some positive evaluation. Accordingly the article deals with main semantic peculiarities of complimentary speech act realization based on the data of Early Modern English in terms of speech act theory.

Key words: linguistic pragmatics, speech act theory, compliment, semantics.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Савельєва Н. О.

УДК 81'46.811.111

О. В. Сподарик

ФУНКЦІОНАЛІЗМ – ПРОВІДНИЙ ПРИНЦИП ТЕКСТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На межі ХХ-ХХІ століть відбувся перехід від структуралізму до функціоналізму, котрий стає домінуючим напрямом в поліпарадигмальному просторі лінгвістичних досліджень. Лінгвістика формує нову парадигму, котру можна визначити як функційну або антропоцентричну. Обидві назви актуалізують різні аспекти теоретико-методологічної єдності поглядів, котрі знаходяться в опозиції до парадигми структуралізму.

Функціоналізм є нині одним із перспективних напрямів, котрий досліджує об'єкт у його взаємодії із навколишнім середовищем. Стратегії функційного підходу визначалися Е. Бенвеністом, О. Єсперсеном, М.А.К. Халідеєм, Б. де Куртене, пражським лінгвістичним гуртком, Л. Щербою, Ш. Баллі, А. Мартіне, Г. Гійомом.

Мета статті – з'ясувати смисл функціоналізму як методологічної бази, дослідити види та характерні риси функціоналізму, виокремити базові функції як центральні поняття функційної лінгвістики.

Важливими завданнями постають дослідження завдань функційного аналізу.

Функціоналізмом слід називати сукупність шкіл та напрямів, котрі виникли як одне із відгалужень структурної лінгвістики, та характерною рисою котрих є увага до функціонування мови як засобу спілкування. Мова визначається як функційна та цілеспрямована система засобів вираження.